

УДК 355(477)[785.12:78.071.21]

DOI 10.31654/2520-6966-2025-27F-113-184-191

Ваврик Р. В.

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва
Інституту психологічної підтримки персоналу
Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
ruslana_vavrik @ukr.net
orcid.org/0000-0001-6451-1676,

Пісня «Вставай, Україно!» у виконавській практиці військових духових оркестрів збройних сил України

Стаття присвячена дослідженню пісні «Вставай, Україно!» як полірегіонального культурного феномену у військово-оркестровому виконавстві України в умовах війни. Методологія дослідження ґрунтується на комплексному підході і полягає у поєднанні методів історизму і джерелознавства. Проаналізовано історичні та соціокультурні передумови виникнення музичного твору, який написаний у перші дні агресії російської федерації проти України у 2014 році. Автори (Руслана Ваврик і Богдан Катриняк) трансформували традицію повстанських і визвольних пісень у площину новітнього духовно-національного супротиву ХХІ століття. Мета публікації полягає у спробі всебічного висвітлення пісні «Вставай, Україно!» як зразка музичного жанру і полірегіонального культурного явища. Виконання твору духовими оркестрами Збройних Сил України здійснює вплив на формування національної свідомості й самосвідомості різних соціальних верств населення та забезпечує здатність концертного функціонування в різних культурних регіонах України, що визначає його полірегіональність. Досліджуються функції твору як культурного феномену, який сприяє консолідації суспільства під час військових подій. Стаття висвітлює значимість пісенної традиції, взаємодію музики та суспільства, а також підкреслює психологічний вплив патріотичних творів на колективну свідомість. Наукова новизна матеріалів публікації полягає у спробі виокремити військово-патріотичну пісню в самостійну складову української музичної культури періоду російсько-української війни. Висновки. У публікації представлено результати творчого пошуку авторів – викладачів кафедри музичного мистецтва щодо збагачення репертуару військових духових оркестрів України творами патріотичного спрямування. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом соціокультурних механізмів поширення сучасних військово-патріотичних пісень у контексті музичної політики воєнного часу.
Ключові слова: духовий оркестр Збройних сил України, військовий диригент, репертуар, військово-патріотична пісня «Вставай, Україно!», полірегіональний культурний феномен.

Постановка проблеми. Сучасна українська пісенна культура воєнного часу переживає період активного національного самоусвідомлення, у якому особливе місце посідають твори патріотичного спрямування. Пісня «Вставай, Україно!» (автори Руслана Ваврик і Богдан Катриняк), написана у перші дні російської агресії в Криму (2014 р.) на прохання керівника Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (НАСВ) генерал-лейтенанта Павла Петровича Ткачука. За лічені дні було зроблено інструментування для колективу духового оркестру НАСВ, який очолював один з її авторів, військовий диригент Богдан Катриняк. Виконання пісні сприймалося як символ національного спротиву та патріотичного піднесення. Музичний твір запросили у свій репертуар керівники військових духових оркестрів різних регіонів України. Відтоді пісня як гімн-заклик, що поєднує інтонації народного героїчного епосу й сучасну патріотичну ритмомелодику з професійним аранжуванням, входить у концертний репертуар військових оркестрів Збройних сил (ЗС) України. Це один з чинників, який забезпечує їй здатність функціонувати в різних культурних регіонах України. Художньо-естетичні особливості патріотичної музики підкреслюють її універсальність.

Проблема публікації полягає у необхідності комплексного аналізу пісенного твору військово-патріотичного спрямування як музично-соціального феномену, що відображає єдність українського народу в різноманітних регіонах країни в умовах воєнного часу та доповнює репертуар військових духових колективів, виконуючи важливу роль відродження національної свідомості й самосвідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика військово-патріотичної пісенності в українській музикознавчій науці висвітлюється у публікаціях таких науковців як: В. Гайденко [1], А. Іваницький, О. Кузьменко, Ю. Мицик, С. Плохій, Н. Сінкевич [6], І. Стороженко, В. Шусть в контексті духовної стійкості та культурної пам'яті народу. В. Гречиха [2], О. Дзинглюк [2], О. Дедуш [3], розглядають українську військову пісню як таку, що здатна впливати на формування національної свідомості й самосвідомості. На думку В. Супрун, українська військова пісня є комунікаційним феноменом в умовах воєнного часу. Ці наукові розвідки створюють методологічне підґрунтя для осмислення сучасних зразків пісенного мистецтва, таких як «Вставай, Україно!».

Постановка завдання. Аналіз попередніх публікацій засвідчує, що пісня військово-патріотичного спрямування – це не лише жанрова

форма, а й соціокультурне явище, яке інтегрує музику, поезію, історичну пам'ять і морально-етичні цінності українського суспільства. Саме на цьому перетині ґрунтується феномен військово-патріотичної пісні, представлений у творчості Руслани Ваврик та Богдана Катриняка.

Мета роботи полягає у спробі всебічного висвітлення пісні «Вставай, Україно!» як полірегіонального культурного явища, що об'єднує усі регіони України спільною ідеєю патріотизму, національної гідності та захисту Батьківщини від загарбника.

Виклад основного матеріалу. Професійна діяльність духових оркестрів ЗС України розвивається на національному підґрунті з часів становлення незалежної України. На фоні патріотичного відновлення репертуар духових оркестрів ЗС України збагачувався повстанськими піснями січових стрільців, українськими народними піснями та піснями військово-патріотичного спрямування сучасних авторів, концертними творами українських та зарубіжних композиторів. Музична діяльність духових оркестрів ЗС України була різноманітною: концертні виступи в багатьох частинах та військових навчальних закладах, на радіо, телебаченні, участь у фестивалях, конкурсах, марш-парадах, плац-концертах, обслуговування візитів іноземних урядових делегацій та ін. Підготовка військових диригентів здійснювалася з 1993 року на військово-диригентській кафедрі університету «Львівська політехніка». Створення професійної школи військових диригентів вирішувало завдання забезпечення потреб ЗС України. На сьогоднішній день у НАСВ на кафедрі музичного мистецтва здійснюється професійна підготовка військових диригентів. Колектив кафедри завжди підтримує своїх учнів і залучає до творчих пошуків у галузі написання музичних композицій. В умовах збройної боротьби з росією викладачі кафедри музичного мистецтва здійснюють потужний вплив на музично-професійну підготовку майбутніх військових диригентів. Немалою значення у цьому сенсі в процесі військово-патріотичного виховання молоді набуває пісня, яка надає відчуття впевненості, згуртованості, мотивує до захисту Батьківщини.

Пісня «Вставай, Україно!» була написана у перші дні підступного нападу на український Крим у 2014 році Богданом Катриняком (автор музики) та Русланою Ваврик (автор тексту), яка спонукала до спротиву проти російського загарбника [4, С. 874].

Вперше пісня прозвучала у виконанні полковника Богдана Катриняка – на той час військового диригента духового оркестру Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (нині НАСВ).

1. Вставай, Україно! Могутня й єдина!
Звернись до найкращих синів!
Земля славних предків від горя зчорніла,
Вбивають сестер і братів,
Ворожа навала життя розтоптала,
В моїм калиновім краю,
Згуртуємо сили і пісня хай лине,
Від серця до серця в бою!

Приспів:

Пишаймося, що Україна за щастя і проти війни,
Вона не впаде на коліна,
Коли є герої сини!
Пишаймося, що Україна для різних народів одна
І небо тут синє, і квітне калина –
Це наша Священна земля!

2. Вставай, Україно! Достатньо в нас сили,
Поборемо зло назавжди,
Щоб люди раділи, у злагоді жили,
Щоб в світі не було війни!
Бійцям нашим слава за честь і відвагу,
За ними родини й батьки,
Козацькому роду нема переводу,
Щоб знали усі вороги!

Зауважимо, що під час репетицій з духовим оркестром академії у полковника Катриняка Б.М. виникла ідея звернутися до поеми «Кавказ» Тараса Шевченка й запозичити його поетичні рядки, які речитативом лунають в кінці пісні, об'єднуючи покоління українців непримиримістю до ворога [4, С. 875]:

І вам слава, сині гори, кригою окуті
І вам, лицарі великі, Богом не забуті.
Боритесь – поборете! Вам Бог помагає
За вас правда, за вас слава і воля свята!

Руслана Ваврик (піаністка, композитор, педагог, науковець) підтримала його ідею і пісня розпочала своє творче життя. Зазначимо, що завжди «українські військові пісні були важливим елементом української національної свідомості, висвітлюючи історичні події

української історії, побут українців та їхню ментальність» [3, С. 35]. Поетичні рядки твору базуються на ідеї пробудження національного духу та єдності народу: «Вставай, Україно!», «герої сини», «козацький рід», несуть символічне навантаження та апелюють до історичної пам'яті й колективної свідомості. Військово-патріотична пісня як жанр музики поєднує художньо-емоційне вираження патріотичних почуттів із суспільно значущими ідеями боротьби, самопожертви за Батьківщину та виконує низку функцій, відображаючи духовно-моральні ідеали нації. Характерними ознаками такого жанру виступають: куплетна форма, патріотична тематика, художні особливості музичного твору (емоційно-виразна мелодія, маршовий ритм; наявність закличних інтонацій), виконавське середовище (солісти, військовий духовий оркестр).

Після презентації пісня звучала на багатьох концертних заходах різних регіонів країни, демонструючи єдність національної свідомості, спонукаючи до захисту рідної землі, до освідомлення власної гідності.

У 2017 році військовий оркестр Кам'янця-Подільського відзначав свій півстолітній ювілей: «військовий диригент майор Андрій Жарій змахнув рукою, аудиторія завмерла. І ось заспівали сурми, до срібного кличу яких приєднуються басы й кларнети, баритони й флейти, слухняно дослухаючись до ритму потужної ударної установки. Розпочався звіт колективу зі славною історією, яка бере початок ще в далекому 1967 році на теренах Вищого військово-інженерного училища... Бурю овацій зриває спів гостя зі Львова – військового диригента оркестру Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, вокаліста й композитора Богдана Катриняка» [5].

Пісня «Вставай, Україно!» впевнено входила у репертуар духових оркестрів ЗС України. Потужним стало її виконання у м. Дніпро військовим оркестром оперативного командування «Схід» на чолі з військовим диригентом, майором Олександром Жарієм та солістом Русланом Герасименко. Пісня увійшла у репертуар військового оркестру Навчального центру Національної гвардії України ім. Василя Вишиваного (керівник – диригент майор Максим Городюк) м. Золочів, військового духового оркестру 184-го навчального центру ЗС України (керівник військовий диригент, майор Антон Якубович), неодноразово виконувалася на сцені НАСВ. У 2024 році пісня переступила свій 10-річний ювілей і до тепер «лунає на багатьох концертних заходах України у виконанні артистів ЗСУ» [4, С. 875]. Отже, полірегіональність

пісні проявляється у широкій географії виконання військовими духовими оркестрами України.

У сучасному культурному просторі військово-патріотична пісня залишається важливим чинником формування національної ідентичності, духовної єдності та моральної стійкості суспільства, виконуючи низку наступних функцій:

- об'єднуюча (гуртує суспільство і військо навколо спільної ідеї, створює почуття єдності та підтримки)
- мобілізаційна (підносить бойовий дух, спонукає до дії, підтримує віру в перемогу);
- виховна (сприяє формуванню патріотичних почуттів, національної самосвідомості та моральних орієнтирів);
- меморіальна (зберігає пам'ять про героїв, події національно-визвольної боротьби, утверджує історичну спадкоємність поколінь);
- комунікативна (передає ідеї, настрої, заклики до суспільства, стаючи засобом духовного спілкування);
- естетична (забезпечує емоційний вплив, підсилює духовне сприйняття патріотичних ідей).

Таким чином, військова пісня функціонує як символ єдності у багатоманітності.

Наукова новизна матеріалів публікації полягає у спробі виокремити військово-патріотичну пісню в самостійну галузь української музичної культури періоду російсько-української війни.

Висновки. Військово-патріотична пісня «Вставай, Україно!» згуртовує різні культурні спільноти країни в музичному просторі, утверджуючи єдність народу в умовах боротьби, що забезпечує їй здатність функціонувати як культурне полірегіональне явище. Зазначимо, що в даній публікації представлено результати творчого пошуку авторів-викладачів кафедри музичного мистецтва НАСВ щодо збагачення репертуару військових оркестрів ЗС України творами патріотичного спрямування.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом соціокультурних механізмів поширення сучасних патріотичних пісень у контексті музичної політики воєнного часу.

Література

1. Гайденко, В. П. Українська військово-патріотична пісня: традиція і сучасність. Харків: Основа, 2016. 198 с.
2. Дзинглюк О.С., Гречиха В.А. Патріотична пісня як невід'ємний елемент національної свідомості українців. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Випуск 9, Т. 2. Видавничий дім «Гельветика». С. 118–123. URL:

http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/9/part_2/25.pdf (дата звернення 05.11.2025)

3. Дедуш О. В. Українські військові пісні як елемент національної самосвідомості. *Молодий вчений*. 2014. №7 (100). С. 32–36. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Diedush_Oleksii/Ukrainski_viiskovi_pisni_iak_element_natsionalnoi_samosvidomosti.pdf?PHPSESSID=2s9ak81h02rpa05ur4nf9gj7j5 (дата звернення 05.11.2025)

4. Іваненко О. Десятирічний ювілей створення пісні «Вставай, Україно!». *Експериментальні та теоретичні дослідження в контексті сучасної науки*. VII Всеукраїнська студентська наукова конференція. 22.11.2024. м. Львів. С. 874–875.

5. Маслова Л. Військовий оркестр Кам'янця-Подільського відзначив свій півстолітній ювілей. Край Кам'янецький. Грудень, 2017. Веб-сайт. URL: <https://kraj-kp.org.ua/kultura/viiskovyi-orkestr-u-kamiantsi-podilskomu-vidznachyv-svii-pivstolitnii-juvilei.html> (дата звернення 05.11.2025)

6. Сінкевич Н. П. Українська патріотична пісня в контексті духовного відродження. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2015. 284 с.

References

1. Haidenko, V. P. (2016). *Ukrainska viiskovo-patriotychna pisnia: tradytsiia i suchasnist* [Ukrainian Military-patriotic Song: Tradition and Modernity]. Kharkiv: Osnova, 198 p. [in Ukrainian].

2. Dzynhliuk, O.S., & Hrechykha, V.A. (2019). *Patriotychna pisnia yak nevidiemnyi element natsionalnoi svidomosti ukraintsv* [Patriotic Song as an Integral Element of the National Consciousness of Ukrainians]. *Zakarpatski filolohichni studii – Transcarpathian Philological Studies*. vol. 9 (2). Helvetyka Publ. pp. 118–123. Available at: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/9/part2/25.pdf> (accessed November 5, 2025) [in Ukrainian].

3. Diedush, O. V. (2014). *Ukrainski viiskovi pisni yak element natsionalnoi samosvidomosti* [Ukrainian Military Songs as an Element of National Identity]. *Molodyi vchenyi*. vol. 7 (100). pp. 32–36. Available at: https://shron1.chtyvo.org.ua/Diedush_Oleksii/Ukrainski_viiskovi_pisni_iak_element_natsionalno_i_samosvidomosti.pdf?PHPSESSID=2s9ak81h02rpa05ur4nf9gj7j5 (accessed November 5, 2025) [in Ukrainian].

4. Ivanenko, O.V. (2024). *Desiatorychnyi yuvilei stvorennia pisni «Vstavai, Ukraino!»*. [Tenth Anniversary of the Creation of the Song "Rise up, Ukraine!"]. *Eksperymentalni ta teoretychni doslidzhennia v konteksti suchasnoi nauky - VII Vseukrainska studentska naukova konferentsiia – Experimental and Theoretical Investigations in the Context of Modern Science – VII All-Ukrainian Students' Scientific Conference*. November 22nd, 2024). Lviv. pp. 874–875. [in Ukrainian]

5. Maslova, L. (2017). *Viiskovyi orkestr Kamiantsia-Podilskoho vidznachyv svii pivstolitnii yuvilei. (Krai Kamianetskyi. Hruden' 2017.)* [The Military Orchestra of Kamianets-Podilskyi Celebrated Its 50th Anniversary. (Kamianets-Podilskyi Region/ December, 2017). Available at: <https://kraj-kp.org.ua/kultura/viiskovyi->

orkestr-u-kamiantsi-podilskomu-vidznachyv-svii-pivstolnii-iuvilei.html (accessed November 5, 2025) [in Ukrainian].

6. Sinkevych, N. P. (2015) *Ukrainska patriotychna pisnia v konteksti dukhovnoho vidrozhennia* [Ukrainian Patriotic Song in the Context of Spiritual Revival]. Kyiv: NMAU im. P. I. Chaikovskoho Publ. 284 p. [in Ukrainian].

Vavryk R. V.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Musical Art,
Institute of Psychological Support of Personnel,
National Academy of Ground Forces named after Hetman Petro Sahaidachnyi,
ruslana_vavrik @ukr.net
orcid.org/0000-0001-6451-1676

The Song "Rise Up, Ukraine!" in the Performing Practice of Military Brass Bands of the Armed Forces of Ukraine

The paper studies song "Rise up, Ukraine!" as a polyregional cultural phenomenon in the military orchestral performance of Ukraine in wartime. The research methodology is based on a comprehensive approach and consists of a combination of methods of historicism and source studies. The historical and sociocultural prerequisites for the emergence of the musical work, which was written in the first days of the Russian Federation's aggression against Ukraine in 2014, are analyzed. The authors (Ruslana Vavryk and Bohdan Katrynyak) transformed the tradition of rebel and liberation songs into the plane of the newest spiritual and national resistance of the 21st century. The purpose of the work is to attempt a comprehensive coverage of the song "Rise up, Ukraine!" as a musical genre and a polyregional cultural phenomenon. The performance of the work by the brass bands of the Armed Forces of Ukraine influences the formation of national consciousness and self-awareness of different social strata of the population and ensures the ability of concert functioning in different cultural regions of Ukraine, which determines its poly regionality.

The functions of the work as a cultural phenomenon th. at contributes to the consolidation of society during military events are investigated. The article highlights the significance of the song tradition, the interaction of music and society, and emphasizes the psychological impact of patriotic works on the collective consciousness. The scientific novelty of the publication materials lies in the attempt to isolate the military-patriotic song as an independent branch of Ukrainian musical culture during the russian-ukrainian war. Conclusions. The publication presents the results of the creative search of the authors - teachers of the Department of Musical Art regarding the enrichment of the repertoire of military brass bands of Ukraine with works of patriotic direction. Prospects for further research are related to the analysis of socio-cultural mechanisms of the spread of modern military-patriotic songs in the context of the musical policy of wartime.

Key words: brass band of the Armed Forces of Ukraine, military conductor, repertoire, military-patriotic song "Rise up, Ukraine!", polyregional cultural phenomenon.